

Sõdur Ilm maailmasõjas

Ain Kallis, ilmainimene, 14. mai 2005

Tänapäeval kutsutakse meteoroloogiliseks sõjaks püüdu teha vaenlasele kahju, kutsudes kunstlikult esile vihma või äikest või midagi veel hullemat. Kuuskümmend aastat tagasi lõppenud maailmasõjas oli sünoptikute põhitööks lahingoperatsioonide ajaks ilma ennustamine, meteoroloogide ülesandeks aga selleks vajalike andmete kogumine. Ja seda isegi vaenlase tagalas.

Kes oli USA poolel esimene langenu Teises maailmasõjas? Õige vastus – meteoroloogist ohvitser, kes saadeti Norrassa ilmaandmeid saatma. Viimased olid ju üks hoolikamalt varjatud saladusi. Vähe sellest, et raadios ei edastatud ilmaprognose – keelatud olid isegi teated, et halva ilma tõttu jäi ära pesa- või jalgpallivõistlus.

Mis on hea invasiooniilm?

Ilm oli sageli jõud, mis pani sadu tuhandeid sõdureid liikvele või rünnakukäsku passima. Tuntuimaks näiteks on muidugi Normandia dessant ehk operatsioon «Overlord». Normandia dessandi planeerimine polnud üliraske ülesanne mitte ainult kindralitele, vaid ka meteoroloogidele: laevastik vajab maabumisel kerget lainet, tuult mitte üle 10 m/s, head nähtavust; maavägi aga mõõnaega, et vältida miine ja muid tõkkeid meres; lendurid kartsid udu ning täpsuspommitamist segavat madalat pilvisust.

Õiget rünnakuaega ootas mitu kuud kolm miljonit meest, tuhanded alused ja lennukid. Mais 1944 klappisid nii ilm kui prognoosid, vaid armeed polnud dessandiks väge täis.

Klimatoloogid analüüsisid mitmekümne aasta kohta käivaid andmeridu ning astronoomilist teavet ja leidsid, et sobivaid tõusu-mõõna aegu invasiooniks oli kaks: 5.–7. või 17.–19. juunini. 4. juuni õhtul tõusis La Manche'il tugev torm, mis sundis ülemjuhataja Eisenhowerit viivitama operatsiooni algusega 24 tundi. Edasise ilma suhtes läksid USA ja Briti sünoptikute prognoosid lahku. Ameeriklaste (nagu ka sakslaste) nädalane ennustus nägi ette tormi jätkumist, brittide ööpäevane prognoos aga «auku», tuule vaibumist.

Kindrali sünoptikust nõuandja šotlane James M. Stagg soovitaski otsekohe rünnata. Kindral riskis ja tegi õigesti – 17. juunil algas säärane torm, mis oleks nullinud liitlaste ponnistused pikaks ajaks.

Britist kindrali Montgomery kommentaar olnud: «Ma olin õnnelik, et minul ei tulnud otsustada!», Eisenhower oli tagasihoidlik: «Jumal oli seekord meie poole!»

Hjalmar Mäe – hea ennustaja

Too taevane vägede valitseja oli Teises maailmasõjas paljudel juhtudel liitlaste poolel. Võtame või 1941. aasta lõpu. Eestlasest «füürer» geofüüsik ja jurist Hjalmar Mäe kirjutab oma mälestustes, et ilmaandmete analüüs näitas varajase ja erakordselt külma talve tulekut. Saksa väejuht, keda ta hoiatas, «vaatas mulle väga ebaviisakalt otsa ja avaldas umbes: ärge segage end Saksa riigi asjadesse, kõik vajalik on tehtud ilma eestlaste õpetusteta».

Ei kuulnud siili õpetust – Saksa peasünoptiku Franz Baueri pikaajaline ennustus kukkus Mäe omast hulga kehvem välja. Moskva all kaotasid sakslased 45kraadises pakases ligi 100 000 meest.

Vaiksel ookeanil hoidis ilmataat aga rohkem jaapanlaste poole. Pearl Harbouri äkkründamine läks paljus õnneks seetõttu, et Jaapani laevastik lähenes Hawaii saartele tugeva tormi varjus.

Teine näide päris sõja lõpupoolelt – 1944. aasta detsembris tungis Filipiinide lähedal USA 3. laevastiku kallale ootamatult taifuun, mis hävitas hoobilt kümme laeva ning üle saja lennuki.

Ja veel. 1943. aastal võttis USA Alaskal häguse ilmaga ette Kiska saare tagasivallutamise. Saart ründas sada laeva ja lennukit, 34 000 merejalaväelast. Jaapanlaste asemel leiti paksumudust vaid neli hullunud koera. «Sõbralik tuli» tappis 22 meest, haavatuid loeti kokku üle kahesaja.

Kaplan, kus on lennuilm!

Sakslaste ilmaennustus klappis Ardennide operatsiooni ajal 1944. aasta lõpul. Udus ning madalate pilvede varjus saavutati suurt edu, alles jõulupühade paiku ilm selgines ja liitlaste lennuvägi sai «päästetöödele» asuda.

Mitmel korral olevat kindral Patton pöördunud vaimuliku poole: «Kurat võtaks, andke siis teiegi lennuilma!» Ajaloos on teada ka juhtum, kui ilm hoidis ära sõja puhkemise. 1889. aasta märtsis seisisid

Samoa saarestikus ankrus USA ja Saksamaa laevastikud. Oodati põhjust tule avamiseks. Seda aga ei tulnudki – enne ründas tugev torm, mis tegi laevad võitlusvõimetuks. Samoa saarestik jagati seejärel rahumeelselt pooleks.